

Sygn. akt III CSK 447/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 września 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J. K.

przeciwko K. E.-K.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 16 września 2015 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 11 czerwca 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną i przyznaje adwokatowi S. K. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego kwotę 3.600 (trzy tysiące sześćset) zł, powiększoną o należny podatek od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Powód J. K. w pozwie skierowanym przeciwko K. E. – K. domagał się pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w postaci prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 26 maja 2011 r., sygn. akt ... 874//08, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności w całości.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 30 grudnia 2013 r. oddalił powództwo.

Sąd Apelacyjny, na skutek apelacji powoda, wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną uchylił wyrok Sądu Okręgowego co do kwoty 156.000 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 85.000 zł od dnia 31 marca 2010 r. oraz od kwoty 71.000 zł od dnia 23 maja 2011 r. i umorzył postępowania w tym zakresie; oddalił apelacje w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu za instancję odwoławczą, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia i wnioski.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 26 maja 2011 r. zasądził od J. K. na rzecz K. E. – K. kwotę 506.000 zł z ustawowymi odsetkami od określonych kwot składających się na tę należność i orzekł o kosztach procesu. Sąd ten ustalił, że K. E. – K. jest córką S. K., zmarłego w dniu 16 grudnia 2006 r. W dniu 18 lutego 2004 r. S. K. sporządził testament, w którym powołał do spadku swojego brata J. K., wydziedziczając jednocześnie córkę K. K. (obecnie E. – K.). Sąd Rejonowy w K. prawomocnym postanowieniem z dnia z dnia 9 października 2007 r. stwierdził, że spadek po S. K. na podstawie ustawy nabyła w całości K. E. – K., zaś postanowieniem z dnia 16 lutego 2010 r. zmienił to orzeczenie i stwierdził, że spadek po S. K. nabył w całości na podstawie testamentu własnoręcznego z dnia 18 lutego 2004 r. brat J. K.

Sąd Okręgowy uznał roszczenie K. E. – K. o zapłatę zachowku za usprawiedliwione, wskazując, że gdyby nie doszło do dziedziczenia po S. K. na podstawie testamentu, byłaby ona powołana do całego spadku z ustawy. Biorąc pod uwagę wartość majątku spadkowego (1.012.000 zł), zachówek należny K. E. – K., odpowiadający połowie wartości tego majątku, wynosi 506.000 zł. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 31 stycznia 2012 r., sygn. akt ... 1381/11, oddalił apelację J. K. od wyroku Sądu Okręgowego.

Postanowieniem z dnia 15 stycznia 2013 r. Sąd Rejonowy w K. zmienił postanowienie tego Sądu z dnia 16 lutego 2010 r. i stwierdził, że spadek po S. K.

nabyła w całości na podstawie testamentu własnoręcznego z dnia 24 stycznia 2005 r. bratanica D. K. - P.

Oceniając tak ustalony stan faktyczny w płaszczyźnie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., Sąd Apelacyjny uznał, że odnalezienie testamentu ustnego S. K. z dnia 24 stycznia 2004 r. po wydaniu prawomocnego wyroku, uwzględniającego roszczenie K. E. – K. o zachówek i dokonana na tej podstawie zmiana postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku nie stanowią zdarzeń powodujących wygaśnięcie lub niemożność egzekwowania zasądzonego zachowku; takich następstw nie wywołuje również postanowienie Sądu Rejonowego w K. z dnia 15 stycznia 2013 r. Skutek materialnoprawny w postaci nabycia spadku wynika z czynności prawnej (sporządzenia testamentu), a nie z postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, mającego charakter deklaratoryjny. Podnoszona przez powoda okoliczność, że nie jest on spadkobiercą S. K. zmierza w istocie do podważenia prawomocnego wyroku uwzględniającego skierowane przeciwko niemu roszczenie o zachówek - oparte nie tylko na twierdzeniu, że nabył on spadek w całości, ale również na okoliczności, iż otrzymał od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku - co jest zabiegiem niedopuszczalnym.

Sąd Apelacyjny uwzględnił jednak fakt, że prawomocnym wyrokiem tego Sądu z dnia 27 lutego 2014 r., sygn. akt ... 1201/12, wydanym na skutek skargi J. K. o wznowienia postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem z dnia 31 stycznia 2012 r., sygn. akt ... 1381/11, zmieniono wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 26 maja 2011 r., sygn. akt ... 874/08, w ten sposób, że zasądzoną tytułem zachowku kwotę 506.000 zł obniżono do kwoty 350.000 zł płatnej z odsetkami ustawowymi od dnia 13 czerwca 2008 r.; jednocześnie oddalono powództwo w pozostałym zakresie, tj. w części obejmującej żądanie zapłaty kwoty 156.000 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 85.000 zł od dnia 31 marca 2011 r. i od kwoty 71.000 zł od dnia 23 maja 2011 r. Z uwagi na treść tego orzeczenia Sąd Apelacyjny uznał za bezprzedmiotowe rozstrzygnięcie w zakresie żądania pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w postaci prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 26 maja 2011 r., zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, w części oddalającej powództwo (co do kwoty 156.000 zł). Z tych względów, oceniając apelację pozwanego jako

uzasadnioną jedynie częściowo, uchylił wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 30 grudnia 2013 r. w zakresie odnoszącym się do wskazanej kwoty.

W skardze kasacyjnej, opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego (art. 398 § 1 pkt 1 k.p.c.) powód zarzucił Sądowi Apelacyjnemu naruszenie art. 840 § 1 pkt k.p.c. przez błędną jego wykładnię polegającą na przyjęciu, że zmiana postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku dokonana po powstaniu tytułu wykonawczego stwierdzającego obowiązek zapłaty zachowku nie stanowi zdarzenia uzasadniającego pozbawienie tego tytułu wykonalności w sytuacji, w której zostały spełnione przesłanki przewidziane w tym przepisie oraz że równoczesne zastosowanie środków ochrony określonych w art. 403 § 2 k.p.c. oraz w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. nie jest możliwe.

Powołując się na tak ujętą podstawę kasacyjną, powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części oddalającej apelację (pkt II) oraz zasądzającej od niego na rzecz pozwanej koszty procesu za drugą instancję (pkt III) i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na uwzględnienie.

Skuteczne powołanie w skardze kasacyjnej podstawy naruszenia prawa materialnego wymaga nie tylko wskazania naruszonego - w ocenie skarżącego - przepisu prawa materialnego oraz postaci jego naruszenia, ale również wykazania, że uchybienie to mogło mieć wpływ na treść zaskarżonego rozstrzygnięcia.

Podniesiony przez skarżącego zarzut naruszenia art. 840 § 1 pkt k.p.c. zmierzał do wykazania zaistnienia - po powstaniu zaskarżonego tytułu wykonawczego - zdarzenia, wskutek którego zobowiązanie z tytułu zachowku, stwierdzone zaskarżonym tytułem wykonawczym, wygasło *ex lege*. Według skarżącego, stało się tak w następstwie wydania w dniu 15 stycznia 2013 r. postanowienia stwierdzającego, że spadek po S. K. nabyła w całości - z mocy testamentu własnoręcznego z dnia 24 stycznia 2005 r. D. K. – S., gdyż z chwilą uprawomocnienia się tego orzeczenia utracił on status spadkobiercy a w konsekwencji - legitymację bierną w sprawie o zapłatę zachowku.

Odnosząc się do tak skonstruowanego zarzutu, należy stwierdzić, że nie znajduje on usprawiedliwienia. Powołane przez skarżącego zdarzenie może być

rozważone w płaszczyźnie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. w odniesieniu do żądania zapłaty zachowku w wysokości uwzględniającej składniki majątkowe wchodzące w skład spadku w dacie jego otwarcia. Tymczasem podstawę powództwa K. E. – K. skierowanego przeciwko J. K. stanowiła również okoliczność, że otrzymał on od S. K. darowiznę o wartości 700.000 zł. Co więcej, motywy zaskarżonego wyroku pozwalają stwierdzić, że właśnie dokonanie tej darowizny legło u podstaw wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 27 lutego 2014 r., obniżającego wysokość zachowku należnego uprawnionej. W tej sytuacji podniesienie przez skarżącego zarzutu mającego na celu wykazanie jedynie utraty przez niego - po powstaniu tytułu wykonawczego - statusu spadkobiercy S. K. nie stanowi dostatecznej podstawy do uwzględnienia skargi kasacyjnej.

Zamierzonego skutku nie mógł wyrzucić również zarzut naruszenia art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. przez uznanie, że wyłączone jest równoczesne zastosowanie środków ochrony przewidzianych w tym przepisie oraz w art. 403 § 2 k.p.c. Skoro skarżący - jak wskazano - nie podjął nawet próby wykazania braku swojej legitymacji biernej w zakresie dochodzonego przeciwko niemu zachowku, wynikającej z faktu otrzymania darowizny, zbędne jest rozważanie wzajemnej relacji środków ochrony przewidzianych we wskazanych unormowaniach.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.